

Multifunktionella våtmarker vår tids räddningsplanka?

Peter A. Hambäck

Institutionen för Ekologi, Miljö och Botanik

Bolincetret för klimatforskning

Stockholms universitet

FORMAS

MILJÖ | NATURVÅRDSVERKET
FORSKNING

An aerial photograph of a wetland landscape with a central water channel and several ponds. A red stick figure stands in the foreground, with four blue thought bubbles containing text. The background shows a vast green landscape with scattered buildings and a distant horizon under a clear sky.

Våtmarker är bra
för Östersjöns
miljö

Våtmarker är bra
för den biologiska
mångfalden

Våtmarker är
trevliga
utflyktsmål

Våtmarker är
bra för klimatet

Om våtmarker är bra för mycket,
kan en våtmark också vara bra för allt?

Våtmarker är bra
för Östersjöns
miljö

Våtmarker är bra
för den biologiska
mångfalden

Våtmarker är
trevliga
utflyktsmål

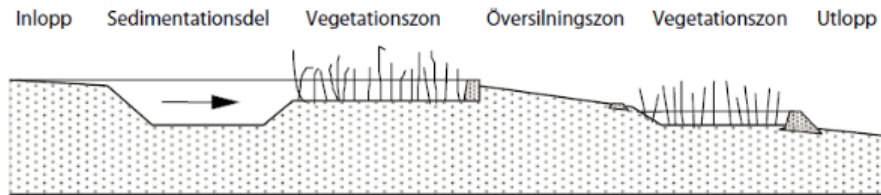
Våtmarker är
bra för klimatet

Angarnssjöängen - en multifunktionell våtmark?

En fosfordamm - kanske inte?

Jordbruksverket
Jordbruksinformation 11-2010

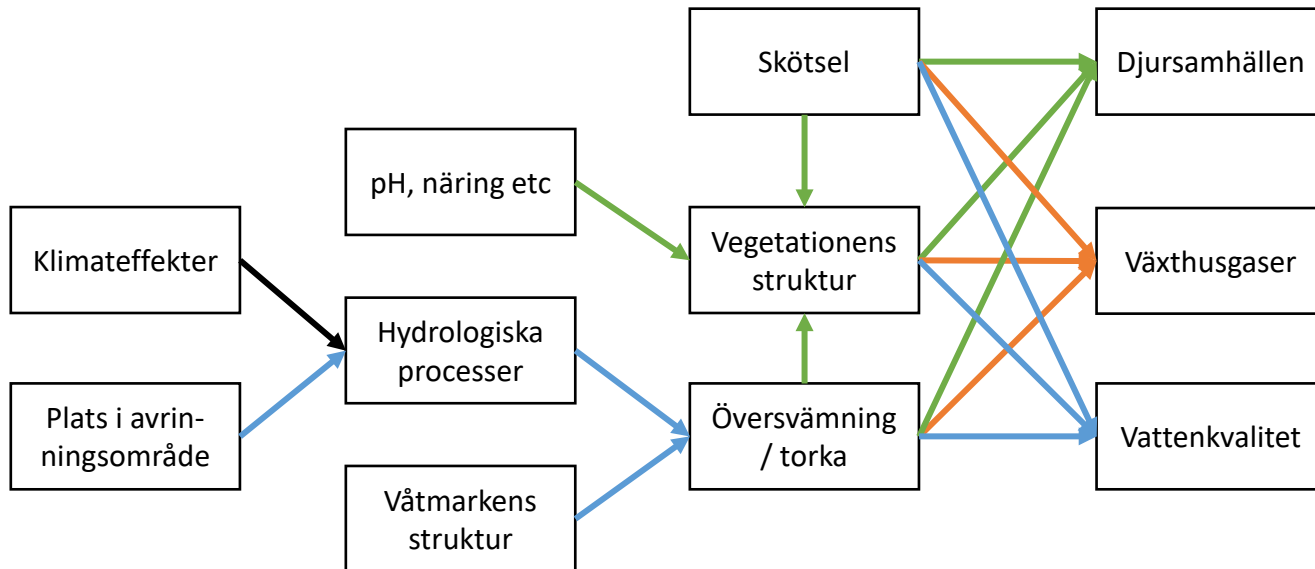
Dammar som samlar fosfor

*Norska erfarenheter visar
att det är grunda dammar
som ligger i små bäckar
och som har hög vegeta-
tionstäckning som är de
mest effektiva.*

Foto: Atle Hauge

Komplexa samband i våtmarkslandskap

Budskap 1

**Våtmarker är ofta mer eller
mindre multifunktionella**

Men

**Multifunktionalitet bör inte vara
ett mål för åtgärder**

Men, våtmarker kan fortfarande vara medel för olika samhällsmål

Våtmarker är bra för Östersjöns miljö

Våtmarker är bra för den biologiska mångfalden

Våtmarker är trevliga utflyktsmål

Våtmarker är bra för klimatet

An aerial photograph of a vast wetland landscape. In the foreground, a winding river flows through a green field. To the right, a large, dark, still pond is visible. The middle ground shows a complex network of smaller water bodies and channels. The background is a dense forest of trees, extending to a distant horizon under a clear blue sky.

Budskap 2

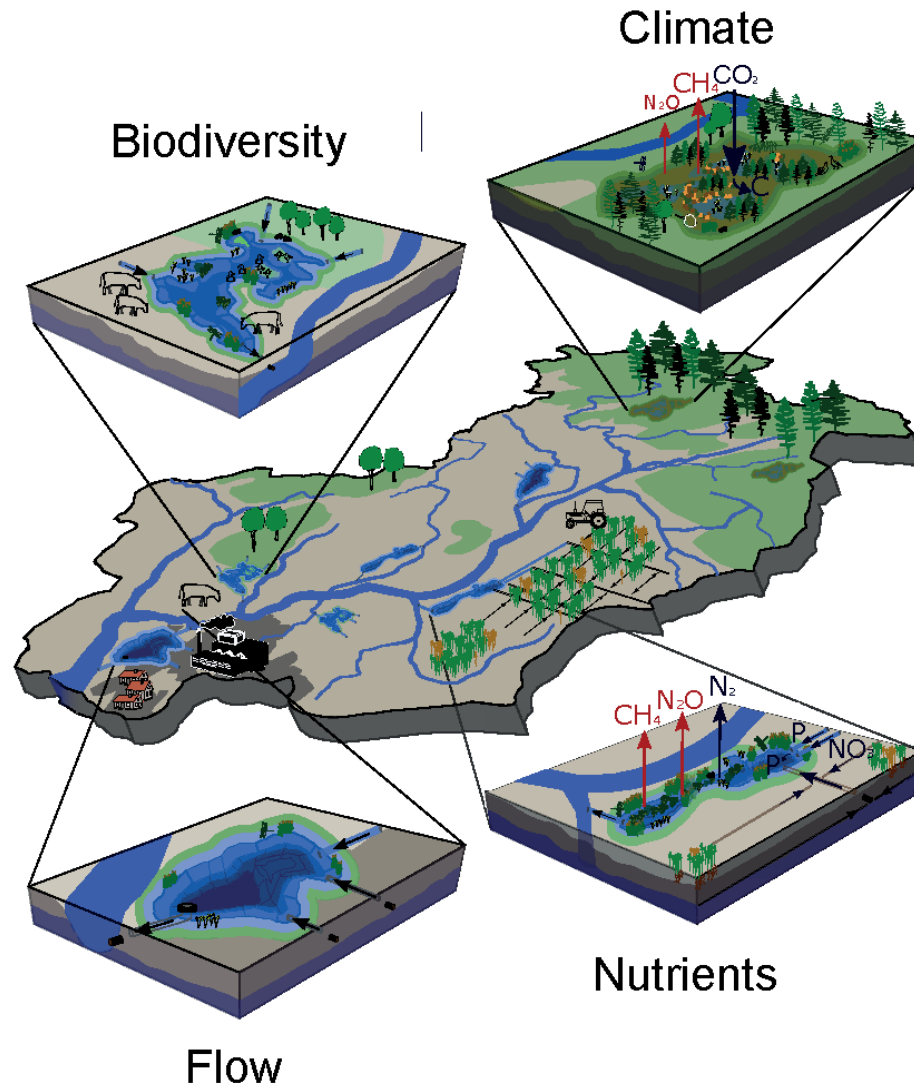
- Våtmarker är olika
- Multifunktionella våtmarkslandskap kan vara ett bättre mål

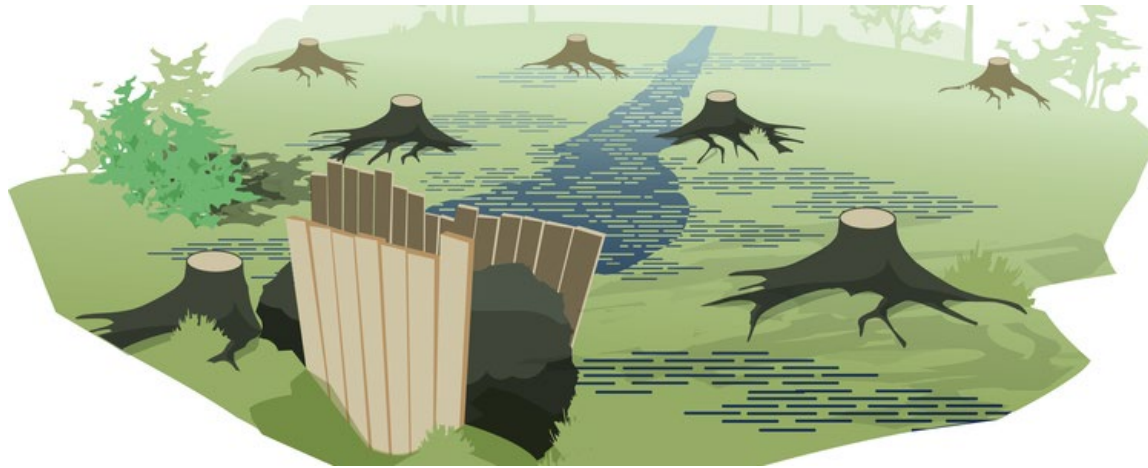
Vadå våtmark?

Funktion och typ beror (delvis) på placering i landskapet

Restaurering eller anläggning av våtmarker

Rätt våtmark på rätt plats eller Rätt åtgärd på rätt plats

Biologisk mångfald

Viktiga våtmarker för växter och insekter är källor och olika typer av kärr. Varierade stränder och vikar, med både branta sluttningar och flacka ångar med varierade vattenflöden och tillfälliga översvämningar gynnar arterna. +

Öppet vatten och strandvåtmarker gynnar fågelliv och mångfald i närliggande landområden. Dessa kan vara källor för metangasutsläpp. -

Betande djur eller annan skötsel behövs för att upprätthålla funktionen.

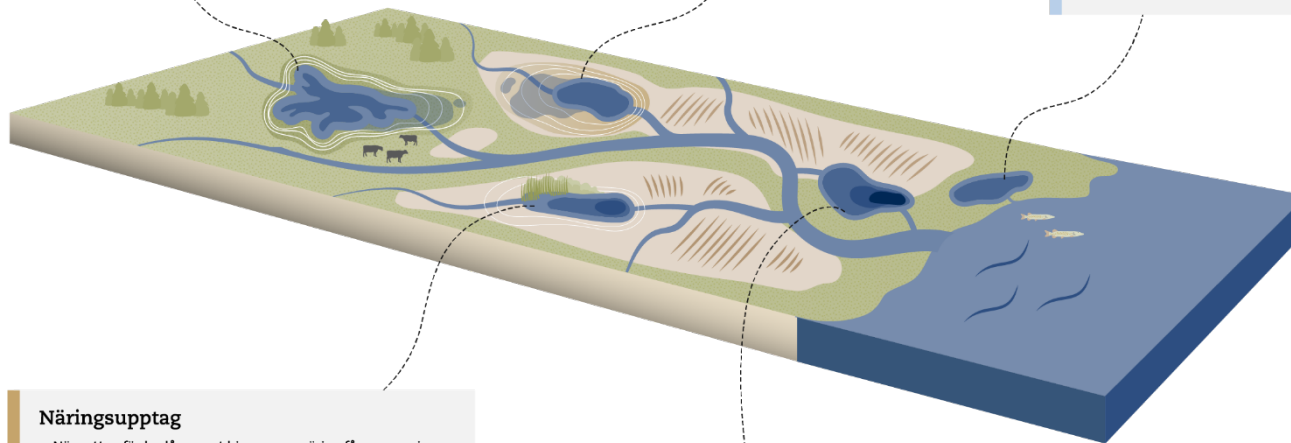
Klimat

Uppodlad mark som är rik på organiskt material (organogena jordar) är lämpad för att restaurera eller anlägga våtmarker som minskar koldioxidläckage. +

Varierade stränder vid våtmarken som tillfälligt, men regelbundet, översvämmas gynnar dessutom biologisk mångfald. +

Fiskrekrytering

Kustnära våtmarker för lekande gäddor (gäddfabriker) bidrar till att stärka rekryteringen av kustlevande rovfisk. +

Näringsupptag

- När vatten färdas långsamt hinns mer näring fångas upp i våtmarken. Långsmala vattendrag gynnar funktionen. +
- Små våtmarker med djupare delar ökar sedimentationen av fosfor, medan grunda våtmarker med tät växtlighet ger bakterier chans att omvandla kväve till kvävgas, som lämnar vattnet.
- Dessa våtmarkstyper främjar generellt inte artrikedom. - Men enkla åtgärder, som att skapa flacka slänter förbättrar potentialen för biologisk mångfald.
- Placera våtmarken så att den samlar näringsrikt vatten från en stor del av landskapet.

Flödesdämpande

Att sänka vattenflödet i landskapet minskar näringsläckage och stärker den buffrande förmågan mot allvarliga översvämningar och torka. +

Här krävs en placering som säkerställer att vattnet rinner igenom våtmarken, och inte tar andra vägar. Dammen bör ha en stor volym, vara djup samt ha ett reglerat utlopp.

Vilken funktion som gynnas beror på markens lutning tillfälliga översvämningar storlek form

April 2024

Policy Brief

Östersjöcentrum

Multifunktionella våtmarker – realitet eller utopi?

Restaurering och anläggning av våtmarker diskuteras som ett sätt att lösa flera samhällsliga kriser. Det kan mildra klimatförändringarna genom att motverka läckage av växthusgaser men också minska övergödning, förhindra översvämning och torka samt gynna biologisk mångfald. Samtidigt kan en enskild våtmark inte uppfylla alla miljökrav utan det krävs en mångfald av våtmarkstyper där rätt våtmark placeras på rätt plats.

Våtmarker står högt på den politiska agendan, både nationellt och inom EU, och återvätning av landskapet ses som en naturbaserad lösning på en rad samhällsproblem. Återvätning sker antingen genom restaurering av marker där det historiskt funnits en våtmark, eller genom nyanläggning på annan mark. Men flera frågor måste beaktas för att få största möjliga effekt. Denna policy brief beskriver fördelar och utmaningar med att återveta jordbrukslandskapet och lyfter behovet av ett landskapsperspektiv. I texten används *återvätning* som en övergripande term för ambitionen att öka mängden våtmarker i landskapet.

REKOMMENDATIONER

- Gynna en mångfald av våtmarkstyper med olika egenskaper för uppfyllande av multipla mål. En våtmark kan inte optimeras för att gynna alla ekosystemtjänster.
- Skapa mångfald av våtmarker genom olika placering, utformning och skötsel för olika huvudsyften.
- Planera för skötsel, så att våtmarkerna inte förlorar sin funktion.
- Utvärdera effekten löpande – återvätning kan både öka och minska utsläpp av växthusgaser.

<https://www.su.se/stockholms-universitets-ostersjocentrum/nyheter/ny-policy-brief-multifunktionella-v%C3%A5tmarker-realitet-eller-utopi>

— Rätt våtmark på rätt plats —
15 maj van der Nootska palatset

